

ЗАКРИЛА НА МОРСКИТЕ ИНТЕРЕСИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В АРКТИЧЕСКИЯ РЕГИОН

гл. ас. д-р Ваня Христова Стаматова
Бургаски свободен университет

PROTECTION OF THE MARINE INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION IN THE ARCTIC REGION

Vanya Hristova Stamatova
Burgas Free University

Abstract: *This report examines the protection of the EU's maritime interests in the Arctic region, focusing on the EU's integrated Arctic policy, its objectives, objectives and ways of achieving international cooperation in the region.*

Keyword: *European Union, Arctic region.*

С ускоряването на изменението на климата и икономическото развитие в Арктическият регион, Европейският съюз взема мерки да засили своята ангажираност с арктическите партньори за съвместно посрещане на предизвикателствата, свързани с опазването на околната среда и осигуряването едновременно с това на устойчиво развитие за Арктическият регион. Няма друго място, където изменението на климата е толкова видимо, колкото в Арктика, жизненоважна и уязвима част от екологичната и климатичната система на Земята. Морските ледове в Арктика се топят бързо, а това води до самоускоряващо се глобално затопляне и засяга както екосистемите, така и традиционния поминък на коренните народи.

Скоростта на измененията в Арктика е солидна обосновка за поетите от ЕС ангажименти за опазване на околната среда и за борба срещу изменението на климата. Тя също така изисква увеличаване на инвестициите на ЕС в научните изследвания, свързани с изменението на климата в Арктика, като основа за по-нататъшни действия в световен и регионален план.

Арктика е регион с все по-голямо стратегическо значение. Той е пример за успешно международно сътрудничество, което допринася за мира и сигурността в региона. Положителен пример за такова сътрудничество е сключеният Договор между Кралство Норвегия и Руската федерация относно морските граници и сътрудничеството в Баренцово море и Северния ледовит океан. Сътрудничеството между държавите в Арктическият регион се основава на действащия международен правен ред, а именно Конвенцията на ООН по морско право. Арктическият съвет се утвърждава като водещ регионален орган, в който са представени всички арктически държави, както и коренното население.

Европейският съюз играе важна роля в подкрепа на успешно сътрудничество и в помощ на преодоляването на предизвикателствата, пред които е изправен регионът. Европейският съюз е най-големият защитник в света на активизирането на международните усилия за борба с изменението на климата посредством разработването на

алтернативни източници на енергия, ефективното използване на ресурсите и научните изследвания в областта на изменението на климата. От членуващите в ЕС държави три (а с Исландия и евентуално четири) участват в Арктическият съвет. Освен това Европейският съюз е важно местоназначение за ресурсите и стоките от Арктическият регион. Следователно голяма част от неговите политики и разпоредби имат последици за заинтересованите страни в Арктика. Европейският съюз желае да се ангажира в по-голяма степен с арктическите партньори, за да се запознае по-добре с техните проблеми и за да си сътрудничи с тях при преодоляването на общите предизвикателства.

Разработване на Арктическата стратегия на ЕС.

На 20 ноември 2008 г. Европейската комисия одобри доклад, озаглавен „Европейският съюз и Арктическият регион“¹. Като оправдание за необходимостта от разработването на този вид документ се отбелязва, че „Европейският съюз е пряко свързан с Арктическият регион“. По-специално 3 държави-членки на ЕС – Дания (Гренландия), Финландия и Швеция – имат територии в арктическата зона. В допълнение, две други арктически държави – Исландия и Норвегия, са членове на Европейското икономическо пространство (ЕИП). Също така е посочено, че най-големите арктически държави – Канада, САЩ и Руската федерация – са стратегически партньори на Европейския съюз. Подчертава се, че развитието на политиките на ЕС в Арктика е приоритет за програмата на Северното измерение². Заклучава се, че ЕС и Арктика са взаимно свързани исторически, географски и икономически. Развитието на политиката на ЕС в Арктика в областта на опазването на околната среда, енергетиката, рибарството, научните изследвания и транспорта е причинено, както е отбелязано в доклада, от необходимостта от прилагане на инсталациите, предписани в друг концептуален документ – „Към бъдещата морска политика на Съюза. Европейска гледка към моретата и океаните“, така наречената Зелена книга³. Освен това се прави позоваване на друг документ, представен на Европейския съвет на 3 март 2008 г., който също обосновава необходимостта от разработване на политиката на ЕС в Арктика – „Промяна на климата и международна сигурност“⁴. По-специално се отбелязва, че промените в околната среда в Арктика оказват влияние върху геостратегическото състояние на региона и могат да имат последствия за международната стабилност и интересите на европейската сигурност. Авторите на документа разграничават 3 основни направления на политиката на ЕС в Арктика:

- 1) защита и опазване на Арктика, както и грижа за коренното население;
- 2) осигуряване на „устойчива“ експлоатация на ресурсите на региона;
- 3) помощ за подобряване на процеса на международно управление на Арктика.

Като част от първата област се планира оценка на ефективността на политиките на ЕС и на всички съответни многостранни договори и споразумения за опазване на околната среда в Арктическият регион. Предлага се също да се води постоянен диалог и да се включват различни неправителствени организации в този процес. Гарантира-

¹ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The European Union and the Arctic Region. Brussels, 20.11.2008 COM

² Вж.подробно: The Northern Dimension Policy (http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/index_en.htm)

³ http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com_2006_0275_en_part2.pdf

⁴ Climate change and international security, joint policy paper of 14 March 2008 to the European Council (http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/reports/99387.pdf).

не, че всички държави в Арктика спазват високите екологични стандарти, както и насърчаване на разпространението на базиран на екосистеми подход за управление в Арктика чрез обмен на опит между арктическите страни. Обоснована е необходимостта от наблюдение на химическото и радиоактивното замърсяване на региона. Обсъжда се необходимостта от засилване на сътрудничеството в областта на енергоспестяването, неговото ефективно използване и развитие на енергоспестяващи технологии във връзка с Арктика.

Подчертава се, че ЕС е един от основните участници в областта на научните изследвания в Арктика (с бюджет от 86 милиона евро)⁵. Предлага се продължаване на изследванията, свързани с проучването на промените в морското равнище, топенето на арктически лед, за да се идентифицира влиянието на тези процеси върху арктическата екосистема. Акцентира се върху необходимостта от разработване на по-широка система за обмен на научна информация и данни от научните изследвания. Предлага се създаване на европейска мрежа за наблюдение в Арктика. Освен това се подчертава важноста на изграждането на новия европейски многофункционален изследователски ледоразбивач *Aurora Borealis*⁶. Във втората посока – ресурсна политика в Арктика – авторите на доклада по отношение на добива на енергийни ресурси поставят особен акцент върху засилването на дългосрочното сътрудничество в тази област между арктическите държави. Авторите на документа подчертават, че значителна промяна в ледената покривка в Арктика може да доведе до отваряне на нови корабни маршрути, значително намаляване на разстоянието на превоз на стоки от Европа до Тихоокеанския регион, което може значително да спести гориво, да намали емисиите на вредни вещества от корабите, да намали натоварването на основния трансконтинентален морски артерии. В тази връзка се отбелязва, че Европейският съюз следва последователно да провежда политика за спазване на принципа на „свобода на навигацията“, както и „легално преминаване по новоотворени маршрути“. Подчертава се необходимостта да се противодейства на въвеждането от други арктически държави на практика за въвеждане на специални плащания, услуги и правила във връзка с търговски кораби на трети страни. Обръща се внимание на значението на развитието на арктическите технологии в европейското корабостроене, както и изграждането на ледоразбивачи. Не по-малко важно е призивът за проучване на признаването на някои арктически корабоплавателни маршрути като „особено уязвими зони“⁷. В областта на „международното управление на Арктика“ авторите на доклада се съсредоточават върху позицията, че няма специален и унифициран договор по отношение на Арктика и нито една държава няма суверенни права да иска, както Северния полюс, така и Арктическият океан около него. Има само няколко морски района, в които границите на изключителните икономически зони не са договорени. Отбелязва се също, че има проблем с различни интерпретации на условията за преминаване през арктическите води, особено по отношение на спора около Северозападния проход⁸. Документът отбелязва, че въпросите за разработването на система за управление на Арктика се предприемат на различни нива и в резултат на това на 28 май 2008 г. в Илулисат (Гренландия) арктическите държави подписват т.нар Илулисатска деклара-

⁵ Joe Borg. The European Union's strategy of sustainable management for the Arctic (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/9&type=HTML>)

⁶ По-подробно: <http://www.eri-aurora-borealis.eu/>

⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The European Union and the Arctic Region. Brussels, 20.11.2008 COM(2008) 763 final (<http://eurlex.europa.eu>)

⁸ Пак там.

ция⁹, в съответствие, с която се потвърди ангажиментът за уреждане на всички „кръстосани“ териториални претенции в рамките на съществуващото международно право. В декларацията се отбелязва също, че „не е необходимо да се разработва нов цялостен международен законодателен режим за управление на Северния ледовит океан“. В този случай се разбира, че институционалната рамка за управление на Арктика е заложена в Конвенцията на ООН по морското право от 1982 г., съгласно която режимът на „общо наследство на човечеството“ е установен¹⁰. Според Джо Борг, член на Европейската комисия, отговарящ за рибарството и морските дейности, един от авторите на Арктическата стратегия на ЕС: „Управлението и грижата за опазването на арктическите ресурси е отговорност на всички държави по света и страните, участващи в Конвенцията от 1982 г.“¹¹

Интернационализация на Централна Арктика.

Съществува мнение, че развитието на ефективно управление на бързо променящия се Арктически регион е възможно, само чрез признаване на централната част на Арктика, като международно пространство и с ясно разграничение между повърхността на водата, дебелината на морето и дъното на океана. Приема, че морските пространства, разположени извън изключителните икономически зони на арктическите държави – т.е. открито море, ще бъдат прехвърлени под международното управление на всички страни, които са членки по Конвенцията на ООН от 1982 г. по морско право¹². На 9 октомври 2008 г. Европейският парламент прие резолюция относно управлението на Арктика¹³. Тя съдържа апел до Европейската комисия относно необходимостта от започване на междудържавни преговори с оглед приемането на международен договор за защита на Арктика, следвайки примера и сходството на Договора за Антарктика¹⁴, който ще обхване частта от Северния ледовит океан, която засега не е заселена от никого, макар и да има сериозни териториални претенции.

В заключителната част на разглеждания документ се прави обобщение и се дават препоръки в областта на управлението на Арктика.

На първо място, трябва да се отбележи, че процесът на разграничаване на морските пространства и установяването на външните граници на континенталния шelf трябва да се следи отблизо, за да може да се анализират последствията във връзка с

⁹ The Ilulissat Declaration. Arctic Ocean Conference Ilulissat, Greenland, 27-29 may 2008. (http://www.norvegia.ru/nr/rdonlyres/945fb4d9-f4c7-4bcd-a5f957c91dce4a7b/94847/080525_arctic_ocean_conference_outcome.pdf)

¹⁰ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The European Union and the Arctic Region. Brussels, 20.11.2008 COM(2008) 763 final

¹¹ Joe Borg. The European Union's strategy of sustainable management for the Arctic.

¹² Paul Arthur Berkman and Oran R. Young. Governance and Environmental Change in the Arctic Ocean // Science. – 17 April 2009. – Vol. 324. no. 5925. – pp. 339- 340

¹³ European Parliament resolution of 9 October 2008 on Arctic governance (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-20080474+0+DOC+XML+V0//EN>)

¹⁴ В теорията намира място и точно обратното мнение. Същността му е, че Арктика е регион, който е важен от стратегическа и военна гледна точка. Съответно, обявяването на неговата територия за безядрена зона значително ще ограничи интересите, с вързани със сигурността на арктическите държави. В тази връзка се правят предложения за предоставяне на допълнителни правомощия на Арктическият съвет в областта на анализа на проблемите на сигурността. По-подробно вж: Paul Arthur Berkman and Oran R. Young. Governance and Environmental Change in the Arctic Ocean // Science. – 17 April 2009. – Vol. 324. no. 5925. – pp. 339-340.

интересите на Европейския съюз. Предлага се да се проучи възможността за въвеждане на нова рамка за „интегрирано управление на екосистемите“, включително чрез организиране на мрежа от морски защитени територии, навигационни мерки и правила, гарантиращи „устойчивото функциониране“ на ресурсите¹⁵. Освен това, както отбелязват авторите на доклада, е необходимо да се разширят дискусиите за Арктика в рамките на Северното измерение¹⁶, включително по въпроси на „енергийната ефективност“. Предлага се да се обмисли въвеждането на международни мерки за защита на морското биологично разнообразие извън областите на национална юрисдикция.

Преразглеждане на арктическата политика на НАТО.

На 28-29 януари 2009 г. в Рейкявик (Исландия) се провежда конференцията на НАТО, озаглавена „Перспективи за сигурност в Далечния Север“¹⁷. В нея участват министър-председателят на Исландия, министърът на външните работи на Исландия, министърът на външните работи на Норвегия, министърът на международната отбрана и сигурност, министърът на външните работи на Дания, генералният секретар на НАТО, ръководителят на отбранителния колеж на НАТО, командирът на силите на НАТО в Европа и ръководителят на военния комитет на НАТО. Както се посочва в програмата на конференцията, „важните промени, които се случват в Далечния Север, имат широко и цялосно влияние върху системата на международните отношения. Намалването на ледения слой в Арктика и технологичният прогрес правят енергийните ресурси на региона достъпни за развитие. В същото време се отварят нови трансарктически корабоплавателни маршрути и се очакват допълнителни промени в транспортната система. Нарастващите икономически интереси водят до факта, че има нужда от информационна осведоменост за ситуацията в Арктика, засилена конкуренция между различни морски потребители, както и ненамалващо военното присъствие в Арктика. Тъй като този регион продължава да бъде от стратегическо значение за съюзната сигурност на НАТО, развитието на Далечния север изисква постоянно мониторинг“¹⁸.

В своя доклад генералният секретар на НАТО Яп де Хоп Схефер определя четири области, в които е необходимо преосмисляне на функциите и задачите на НАТО във връзка с Арктика¹⁹.

Първата област е корабоплаването, като той подчертава, че морските пътища, които през по-голямата част от годината са покрити с лед и се нуждаят от скъпа ледоразбиваща техника, скоро ще станат проходими, поради стапянето на ледовете. Според него морските пътища, които в момента не представляват интерес за бизнеса, в крайна сметка могат да станат много привлекателни от търговска гледна точка. Това ще доведе до увеличаване на интензивността на движението на корабите през

¹⁵ European Parliament resolution of 9 October 2008 on Arctic governance (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-20080474+0+DOC+XML+V0//EN>). 166

¹⁶ Joe Borg. The European Union's strategy of sustainable management for the Arctic (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/9&type=HTML>)

¹⁷ Security Prospects In The High North. A seminar organized jointly by NATO and the Government of Iceland, in cooperation with the NATO Defense College, Hilton Reykjavik Nordica Hotel, Reykjavik, Iceland 28-29 January 2009 (<http://www.nato.int/docu/update/2009/pdf/090128a.pdf>).

¹⁸ Пак там.

¹⁹ Speech by NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer on security prospects in the High North (<http://www.nato.int/docu/update/2009/01-january/e0128a.html>).

Арктика, което от своя страна ще увеличи рисковете от инциденти в морето. В допълнение можем да очакваме увеличаване на броя на транспортирането на петролни и газови ресурси от региона, което от своя страна повдига въпроса за преодоляване на екологичните бедствия. В тази ситуация НАТО има ясно определена задача, защото Евроатлантическият координационен център за реагиране при извънредни ситуации вече активно се занимава с операции по търсене и спасяване в море²⁰.

Втората област, в която участието на структурите на НАТО може да бъде от полза, е извличането на ресурси. Топенето на арктически лед може да бъде стимул за активното развитие на минералните и енергийните ресурси в региона. Генералният секретар подчерта, че на срещата на върха на НАТО в Букурещ през 2008 г. са договорени основните принципи по отношение на ролята на НАТО в областта на енергийната сигурност. Те включват: интегриране на дейностите на информационните и разузнавателните служби; осигуряване на стабилност; развитие на международно и регионално сътрудничество; защита на инфраструктурата. Според него всички тези задачи са от значение за района на Арктика.

Третата област на дейността на НАТО в Арктика е свързана с процеса на подаване на териториални претенции. Подчертава се, че позициите на петте арктически държави при определяне на границите на изключителните икономически зони и външните граници на континенталния шелф в Арктика варират значително. Алиансът не трябва да действа като арбитър при подобни спорове, но ролята му на форум за обмен на мнения, информация и обсъждане на проблеми може да бъде засилена²¹. Най-новата зона на интерес на НАТО за Арктика е свързана с военната сигурност. Отбелязва се, че поради значителни промени в климатичните условия в Арктика, някои страни вече са започнали да увеличават военната активност в региона. Яп де Хоп Схефер подчертава, че този процес е абсолютно предвидим, разбираем и легитимен, но НАТО е изправен пред въпроса за избора на стратегия за действие в това отношение. Той се фокусира само върху факта, че стратегическите интереси на алианса не са ограничени до Арктическият регион, те са в Балтийския, в Средиземноморския регион и в Черно море. От тази гледна точка регионализацията на интересите за сигурност е неприемлива – необходимо е да се вземе предвид стратегическото значение на Арктическият регион във връзка с други морски райони.

Интегрирана политика на Европейския съюз за Арктическият регион

Арктическият регион²² е важен за ЕС и въпреки, че няма пряк излаз на Северния ледовит океан, той е неразривно свързан с Арктика. ЕС има исторически, икономически, търговски и географски връзки, а редица съществуващи дейности, финансиране, проекти и решения на ЕС вече оказват въздействие върху устойчивото развитие на региона. Особено важни за региона са въпросите, свързани с опазване на откритото море в Арктика с оглед на изменението на климата и засилващата се човешка дейност в региона. Устойчивото управление на откритото море в Арктика, намиращо се извън рамките на националната юрисдикция, е глобална отговорност, следователно

²⁰ Пак там.

²¹ Пак там.

²² „Арктически регион“ е регионът около Северния полюс, северно от Полярния кръг (66 градуса и 32 минути северна ширина). В него се включват Северният ледовит океан и териториите на осем арктически държави: Канада, Кралство Дания (включително Гренландия и Фарьорските острови), Финландия, Исландия, Норвегия, Руската федерация, Швеция и Съединените американски щати.

отговорност за него носи и Европейският съюз. Освен това три арктически държави членуват в Европейския съюз: Дания, Швеция и Финландия. Европейският съюз също така поддържа тесни връзки с Исландия и Норвегия като членове на Европейското икономическо пространство, а държави като Канада и САЩ са стратегически партньори на ЕС.

Освен, като регион, свързан с развитието на интеграционните процеси, Арктика е и регион от значение за закрилата на морските интереси, в частност на морските екологични интереси на ЕС. Според петия доклад за оценка на Междуправителствения комитет по изменение на климата температурите на вечните ледове са се повишили в повечето региони от началото на 80-те години на XX век, като се очаква това да продължи и в бъдеще. Това развитие на нещата представлява сериозно основание за ЕС да засили ангажимента си за борба с изменението на климата и опазване на околната среда в региона. Тъй като затоплянето продължава, летата без сняг в Арктика могат да бъдат факт още през следващите 20-40 години. Размразяването на морските ледове и бързото развитие на офшорните технологии вече доведоха до засилване на човешката дейност в региона, като например корабоплаване, минно дело и добив на въглеводороди.

През 2017 година е публикувана Резолюция на Европейския парламент относно интегрирана политика на Европейския съюз за Арктика²³. С нея се създава широкообхватна правна рамка във връзка с Арктика, която включва:

- Конвенцията на ООН по морско право (UNCLOS), с която се утвърждават правата на юрисдикция на държавите в различните морски зони;
- Международната морска организация (ИМО) — специализирана агенция на ООН, която отговаря за безопасността и сигурността на корабоплаването и за предотвратяването на замърсяването на моретата от корабите. Всички членове на ЕС са членове и на ИМО, а Европейската комисия има статут на наблюдател;
- Арктически съвет – международен, междуправителствен форум, който има пряко отношение към устойчивото развитие на Арктика и опазването на околната среда. Съветът е основан през 1996 г. Той не се занимава със спорове за граници, ресурси или с каквито и да е въпроси, свързани със сигурността. ЕС е ad hoc наблюдател на работата на Арктическият съвет, като три негови държави членки членуват в този съвет (Кралство Дания, Финландия и Швеция), а седем държави членки са наблюдатели (Франция, Германия, Италия, Нидерландия, Полша, Испания и Обединеното кралство);
- Евро-Арктически съвет за региона на Баренцово море (ВЕАС) – форум за междуправителствено и междурегионално сътрудничество в региона на Баренцово море. Европейската комисия е пълноправен негов член;
- Северното измерение – съвместна политика на ЕС, Русия, Норвегия и Исландия. Създадено е през 1999 г., като целта му е да се осигури рамка за насърчаване на диалога и конкретното сътрудничество в сферата на икономиката, културата, околната среда и транспорта. –
- Конвенцията за защита на морската околна среда в североизточния Атлантически океан има за цел опазване на морската околна среда и морските екосистеми от възникващи заплахи, свързани със замърсяването, морските дейности, както и изменението на климата и засиленото човешко присъствие.

²³ Резолюция на Европейския парламент от 16 март 2017 г. относно интегрирана политика на Европейския съюз за Арктика (2016/2228(INI)) ОВ на ЕС, 25.7.2018, С 263/136

Интересите на ЕС в Арктика засягат много други сфери, включително – но не само – околна среда, енергетика, транспорт и рибарство. Европейският съюз от дълго време участва активно в арктическото сътрудничество, както и в политиката в рамките на Северното измерение съвместно с Русия, Норвегия, Исландия, Финландия и Швеция, а също така и в Евро-Арктическият съвет за региона на Баренцово море. Европейският съюз също така от дълги години е *ad hoc* наблюдател в Арктическият съвет и допринася за неговата работа.

Устойчивото развитие в Арктическият регион е както необходимо, така и възможно. Несъмнено ЕС следва да предприеме действия за повишаване на социално-икономическата устойчивост на Арктическият регион, но също така и в областта на науката, изследванията и иновациите. ЕС разполага със значителни ресурси, данни и изследователски капацитет, които може да посвети на постигането на напредък по въпроси от регионално и международно значение.

В заключение можем да кажем, че с течение на времето, ЕС започна да се придържа към по-умерена арктическа политика, съобразена с натрупаните знания и информация за региона. Днес тази политика се основава на идеята, че управлението на Арктика следва да се гради върху такива съществуващи многостранни споразумения и механизми, като Конвенцията на ООН по морско право, Арктическият съвет и Международната морска организация, а не върху нов антарктически договор. При това, следва да се спазват суверенитетът и националните интереси на самите арктически държави. Заради влиянието, упражнявано от отделните страни-членки, имащи различни интереси, ЕС продължава да няма цялостна арктическа стратегия и се ограничава само с политически декларации. Съюзът се стреми да участва по-сериозно в решаването на регионалните проблеми, но е принуден да се съобразява с факта, че основни играчи тук са арктическите държави, докато той следва да се ограничи с подкрепа за успешното сътрудничество между тях и оказване на съдействие за решаване на спорните въпроси.

Основният интерес на ЕС в Арктика е свързан с глобалните промени на климата, които имат различни екологични, социално-икономически и геополитически последици както за арктическият регион, така и за Европа. Ако ЕС се опитва да решава климатичните проблеми на глобално ниво, в новата си климатична политика в Арктика той извежда на преден план конкретни и актуални данни и информация за климатичната динамика в региона, акцентирайки върху необходимостта от инвестиции в изследването на арктическата околна среда. Тези усилия изискват координация и взаимодействие между ЕС, държавите от региона и другите заинтересовани страни.

На второ място, ЕС има сериозни икономически интереси в Арктика. Значителна част от арктическите ресурси се насочва към Европа. Тя получава 25% от добиваните в региона газ и петрол. 80% от уловената край бреговете на Исландия и 60% от тази, уловена край Норвегия, риба се продава в ЕС. Ето защо Съюзът се стреми да получи достъп до арктическите ресурси в условията на нарастваща глобална конкуренция, както и да влияе върху политиката на държавите от Арктика, съдействайки за формирането на по-благоприятна среда за добива и пласмента на наличните там ресурси.

Почти 90% от стокоборота на ЕС се реализира по море. Затова Съюзът има стратегически интерес от по-нататъшното развитие, сигурността и стабилността на арктическите морски пътища, които могат да придобият глобално значение. Най-забележими са усилията на ЕС за създаването на „полярен кодекс“ в рамките на Международната морска организация, постигането на споразумения за извършването на издирвателно-спасителни операции и за премахване на петролните петна по

арктическите морски маршрути. В частност, по отношение на Северния морски път, ЕС демонстрира готовност да помогне за гарантирането на устойчиво корабоплаване по трасето.

На трето място, Съюзът се опитва да упражнява влияние върху социално-икономическото развитие на арктическите държави и заинтересованите от Арктика сили като инвестира в научни изследвания или в трансграничното сътрудничество в региона. За задълбочаването на това сътрудничество, ЕС реализира проекта „Северно измерение“, съвместно с Русия, Норвегия и Исландия.

Освен това, Съюзът иска по-активно да участва в обсъждането на въпросите за управлението на Арктика. Впрочем, той вече е участник в редица регионални институции и механизми в тази сфера, като Съвета на Баренцовия/Евроарктическият регион и Северния съвет (на ниво министри). Съвсем скоро ЕС получи статут на постоянен наблюдател в Арктическият съвет, което ще му даде нови възможности за въздействие върху развитието на Арктика и решаването на проблемите, с които се сблъскват страните, имащи интереси в региона. Така, той ще може да интензифицира и да придаде глобален характер на политическата конкуренция с другите, заинтересовани от Арктика сили.

Литература

1. Резолюция на Европейския парламент от 16 март 2017 г. относно интегрирана политика на Европейския съюз за Арктика (2016/2228(INI) ОВ на ЕС, 25.7.2018, С 263/136
2. Joe Borg. The European Union's strategy of sustainable management for the Arctic (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/9&type=HTML>)
3. Joe Borg. The European Union's strategy of sustainable management for the Arctic (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/9&type=HTML>)
4. Paul Arthur Berkman and Oran R. Young. Governance and Environmental Change in the Arctic Ocean // Science. – 17 April 2009. – Vol. 324. no. 5925. – pp. 339-340
5. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The European Union and the Arctic Region. Brussels, 20.11.2008 COM(2008) 763 final
6. Climate change and international security, joint policy paper of 14 March 2008 to the European Council (http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/reports/99387.pdf).
7. European Parliament resolution of 9 October 2008 on Arctic governance (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-20080474+0+DOC+XML+V0//EN>)
8. The Ilulissat Declaration. Arctic Ocean Conference Ilulissat, Greenland, 27 – 29 may 2008. (http://www.norvegia.ru/nr/rdonlyres/945fb4d9-f4c7-4bcd-a5f957c91dce4a7b/94847/080525_arctic_ocean_conference_outcome.pdf)
9. <http://www.eri-aurora-borealis.eu/>
10. Security Prospects In The High North. A seminar organized jointly by NATO and the Government of Iceland, in cooperation with the NATO Defense College, Hilton Reykjavik Nordica Hotel, Reykjavik, Iceland 28-29 January 2009 (<http://www.nato.int/docu/update/2009/pdf/090128a.pdf>).
11. Speech by NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer on security prospects in the High North (<http://www.nato.int/docu/update/2009/01-january/e0128a.html>).